Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 26. marca 2019*

„Predhodno odločanje – Varstvo potrošnikov – Direktiva 93/13/EGS – Člena 6 in 7 – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Pogoj o predčasni zapadlosti obveznosti iz pogodbe o hipotekarnem kreditu – Ugotovitev delne nepoštenosti pogoja – Pristojnosti nacionalnega sodišča, kadar gre za pogoj, ki je opredeljen za ‚nepoštenega' – Nadomestitev nepoštenega pogoja z določbo nacionalnega prava"

V združenih zadevah C-70/17 in C-179/17,

katerih predmet sta predloga za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki sta ju vložila Tribunal Supremo (vrhovno sodišče, Španija) z odločbo z dne 8. februarja 2017, ki je na Sodišče prispela 9. februarja 2017, in Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona (sodišče prve stopnje št. 1 v Barceloni, Španija) z odločbo z dne 30. marca 2017, ki je na Sodišče prispela 7. aprila 2017, v postopkih

Abanca Corporación Bancaria SA

proti

Albertu Garcíi Salamanci Santosu (C-70/17)

in

Bankia SA

proti

Alfonsu Antoniu Lauu Mendozi,

Verónici Yuliani Rodríguez Ramírez (C-179/17),

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, R. Silva de Lapuerta, podpredsednica, A. Prechal, predsednica senata, M. Vilaras in F. Biltgen, predsednika senatov, K. Jürimäe, predsednica senata, C. Lycourgos, predsednik senata, E. Juhász, M. Ilešič, E. Levits, L. Bay Larsen, D. Šváby in S. Rodin (poročevalec), sodniki,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodna tajnica: L. Carrasco Marco, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 15. maja 2018,

* Jezik postopka: španščina.

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za Abanca Corporación Bancaria SA sprva J. Massaguer Fuentes in C. Vendrell Cervantes, abogados, nato D. Sarmiento Ramírez-Escudero, abogado,

– za Bankia SA J. M. Rodríguez Cárcamo in A. M. Rodríguez Conde, abogados,

– za špansko vlado M. J. García-Valdecasas Dorrego, agentka,

– za madžarsko vlado M. Z. Fehér, agent,

– za poljsko vlado B. Majczyna, agent,

– za Evropsko komisijo J. Baquero Cruz, N. Ruiz García in A. Cleenewerck de Crayencour, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 13. septembra 2018

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predloga za sprejetje predhodne odločbe se nanašata na razlago Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288), zlasti njenih členov 6 in 7.

2 Predlog za sprejetje predhodne odločbe v zadevi C-70/17 je bil vložen v okviru spora med družbo Abanca Corporación Bancaria SA in Albertom Garcío Salamanco Santosom glede posledic ugotovitve, da je pogoj o predčasni zapadlosti obveznosti, vsebovan v členu 6a pogodbe o hipotekarnem kreditu, ki je bila sklenjena med tema strankama, nepošten.

3 Predlog za sprejetje predhodne odločbe v zadevi C-179/17 je bil vložen v okviru spora med družbo Bankia SA na eni strani ter Alfonsom Antoniom Lauom Mendozo in Verónico Yuliano Rodríguez Ramírez na drugi glede predloga za izvršbo na podlagi hipoteke, o katerem odloča predložitveno sodišče in ki se nanaša na stvar, ki je bila obremenjena s hipoteko zaradi zavarovanja plačila kredita.

Pravni okvir

Pravo Unije

4 V štiriindvajseti uvodni izjavi Direktive 93/13 je navedeno, da „morajo imeti sodišča ali upravni organi držav članic na voljo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v potrošniških pogodbah“.

5 Člen 1(1) te direktive določa:

„Namen te direktive je približati zakone in druge predpise držav članic o nedovoljenih [nepoštenih] pogojih v pogodbah, sklenjenih med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom.“

6 Člen 3 navedene direktive določa:

„1. Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega [nepošten], če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

2. Pogodbeni pogoj šteje za pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če je bil sestavljen vnaprej in potrošnik zato ni mogel vplivati na vsebino določbe, zlasti v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe.

[…]“

7 Člen 6(1) iste direktive določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih [nepoštenih] pogojev.“

8 Člen 7(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

Špansko pravo

9 Člen 1124 Código Civil (civilni zakonik) določa:

„V primeru dvostranskih obveznosti se šteje, da je možnost razdora pogodbe implicitna, kadar ena od pogodbenic ne izpolni svojih obveznosti.

Oškodovana stranka lahko zahteva bodisi izpolnitev te obveznosti bodisi odstopi od pogodbe, v obeh primerih pa se ji povrne škoda. Oškodovana stranka lahko zahteva razdor pogodbe tudi po tem, ko je predlagala izpolnitev, če se izkaže, da izpolnitev ni mogoča.

Sodišče ugodi predlaganemu razdoru pogodbe, razen če so podani utemeljeni razlogi za določitev roka za izpolnitev obveznosti.“

10 Člen 1303 civilnega zakonika določa:

„Če se ugotovi ničnost obveznosti, mora vsaka pogodbena stranka vrniti drugi vse, kar je prejela na podlagi pogodbe, skupaj s plodovi oziroma obrestmi, razen če je v naslednjih členih določeno drugače.“

11 Člen 1857(1) tega zakonika določa, da je bistveni pogoj pogodb o hipoteki okoliščina, da se sklenejo „za zagotovitev izpolnitve glavne obveznosti“.

12 Člen 1858 navedenega zakonika določa:

„[…] [drug] bistveni element teh pogodb je, da se ob zapadlosti glavne obveznosti stvari v zastavi ali pod hipoteko lahko prodajo zaradi poplačila upnika.“

13 Člen 1876 tega zakonika določa:

„[…] [s] hipoteko se stvar, na katero se ta nanaša, ne glede na njenega imetnika neposredno in takoj da na voljo za izpolnitev obveznosti, za zavarovanje katere je bila hipoteka ustanovljena.“

14 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (zakon 1/2000 o civilnem postopku) z dne 7. januarja 2000 (BOE št. 7 z dne 8. januarja 2000, str. 575, v nadaljevanju: LEC) je bil spremenjen z Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (zakon 1/2013 o ukrepih za okrepitev varstva hipotekarnih dolžnikov, prestrukturiranju dolga in neprofitni najemnini) z dne 14. maja 2013 (BOE št. 116 z dne 15. maja 2013, str. 36373), z Real Decreto-Ley 7/2013 de medidas urgentes de naturaleza tributaria, presupuestaria y de fomento de la investigación, el desarrollo y la innovación (kraljeva uredba-zakon 7/2013 o nujnih davčnih in proračunskih ukrepih ter spodbujanju raziskav, razvoja in inovacij) z dne 28. junija 2013 (BOE št. 155 z dne 29. junija 2013, str. 48767) in nato z Real Decreto-ley 11/2014 de medidas urgentes en materia concursal (kraljeva uredba-zakon 11/2014 o nujnih ukrepih na področju stečaja) z dne 5. septembra 2014 (BOE št. 217 z dne 6. septembra 2014, str. 69767).

15 Člen 693(2) LEC je v različici, ki je veljala ob podpisu pogodb, ki sta predmet postopkov v glavni stvari, določal:

„Če je bilo dogovorjeno, da v primeru neplačila enega od dogovorjenih obrokov zapade v plačilo celoten dolg, in če je ta dogovor vpisan v register, se lahko zahteva plačilo celotne dolgovane glavnice in obresti.“

16 Člen 693(2) LEC, ki se nanaša na predčasno izterljivost dolgov, ki jih je treba poravnati v obrokih, je v različici po podpisu pogodb iz postopka v glavni stvari določal:

„Če je bilo dogovorjeno, da je izterljiv celoten kredit, kadar dolžnik ne plača vsaj treh mesečnih obrokov ali takega števila obrokov, ki pomeni, da dolžnik ni izpolnil svoje obveznosti v obdobju, enakovrednem vsaj trem mesecem, ter če je ta dogovor vsebovan v pogodbi o kreditu in ustreznem registru, se lahko zahteva plačilo celotne dolgovane glavnice in obresti.“

17 Člen 695 LEC, ki se nanaša na postopek z ugovorom zoper izvršbo na nepremičnine, obremenjene s hipoteko, je v različici po podpisu pogodb iz postopka v glavni stvari določal:

„1. V postopkih, na katere se nanaša to poglavje, se ugovoru dolžnika zoper izvršbo ugodi le, če temelji na teh razlogih:

[…]

(4) nepoštenost pogodbenega pogoja, ki je podlaga za izvršbo ali za določitev dolgovanega zneska.

2. V primeru vložitve ugovora iz prejšnjega odstavka sodni tajnik prekine izvršbo in stranki povabi pred sodišče, ki je izdalo sklep o izvršbi. Stranki morata vabilo prejeti vsaj petnajst dni pred zadevno obravnavo. Na tej obravnavi sodišče zasliši stranke, preuči predložene listine in naslednji dan s sklepom ustrezno odloči.

3. […]

Če se ugotovi obstoj četrtega razloga, se odredi ustavitev izvršbe, kadar je pogodbeni pogoj podlaga za izvršbo. V nasprotnem primeru se izvršba nadaljuje brez uporabe nepoštenega pogoja.

4. Zoper sklep o ustavitvi izvršbe, neuporabi nepoštenega pogodbenega pogoja ali zavrnitvi ugovora iz razloga iz odstavka 1, točka 4, je dovoljena pritožba.

V drugih primerih ni pravnega sredstva zoper sklepe, s katerimi se odloči o ugovoru iz tega člena, njihovi učinki pa so omejeni izključno na postopek izvršbe, v katerem so sprejeti.“

18 Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (kraljeva zakonska uredba 1/2007 o sprejetju prečiščenega besedila splošnega zakona o varstvu potrošnikov in uporabnikov ter drugih dopolnilnih zakonov) z dne 16. novembra 2007 (BOE št. 287 z dne 30. novembra 2007, str. 49181), kakor je bil spremenjen z Ley 3/2014 (zakon 3/2014) z dne 27. marca 2014 (BOE št. 76 z dne 28. marca 2014, str. 26967), v členu 83 določa:

„Nepošteni pogoji so nični po samem pravu in se štejejo za nikoli obstoječe. Sodišče zato po opredelitvi strank ugotovi ničnost nepoštenih pogojev iz pogodbe, ta pa še naprej enako zavezuje stranke, če je njen nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.“

Spora o glavnih stvareh in vprašanja za predhodno odločanje

Zadeva C-70/17

19 Alberto García Salamanca Santos in Verónica Varela Pena sta 30. maja 2008 pri banki Abanca Corporación Bancaria SA dobila kredit v znesku 100.000 EUR za obdobje 30 let, ki je bil zavarovan s hipoteko.

20 Pogoj 6a te pogodbe, ki se nanaša na predčasen razdor, določa:

„6a Predčasen razdor pogodbe s strani kreditne institucije

Banka lahko brez opomina odloči, da je kredit izterljiv, in sodno zahteva vračilo celotnega dolga, tako zapadlih zneskov kot zneskov, ki še niso zapadli, z obrestmi, zamudnimi obrestmi, stroški in izdatki, če:

(a) ni plačan kateri koli zapadli obrok obresti ali glavnice z vsemi njenimi sestavinami, pod pogojem, da sta stranki v skladu s členom 693 zakona 1/2000 izrecno zahtevali, da se ta pogoj vpiše v zemljiško knjigo.

[…]“

21 A. García Salamanca Santos je pri pristojnem španskem prvostopenjskem sodišču vložil tožbo za ugotovitev ničnosti več pogojev iz navedene pogodbe o hipotekarnem kreditu, med drugim pogoja 6a, češ da so ti nepošteni.

22 To sodišče je tej tožbi ugodilo in med drugim ugotovilo, da je pogoj 6a te pogodbe o hipotekarnem kreditu ničen.

23 Družba Abanca Corporación Bancaria je pri Audiencia Provincial de Pontevedra (pokrajinsko sodišče v Pontevedri, Španija) zoper to sodbo vložila pritožbo, ki jo je to sodišče s sodbo z dne 14. maja 2014 zavrnilo in tako potrdilo sodbo, izdano na prvi stopnji.

24 Družba Abanca Corporación Bancaria je pri Tribunal Supremo (vrhovno sodišče, Španija) zoper sodbo Audiencia Provincial de Pontevedra (pokrajinsko sodišče v Pontevedri) vložila kasacijsko pritožbo.

25 Predložitveno sodišče najprej meni, da je pogoj 6a nepošten, ker določa, da obveznosti iz pogodbe o hipotekarnem kreditu predčasno zapadejo že, kadar dolžnik ne plača enega mesečnega obroka kredita. Dvomi, da ob upoštevanju člena 6(1) Direktive 93/13 obstaja možnost, da se ugotovi, da je pogodbeni pogoj delno nepošten, in da se del tega pogoja, ki se ne šteje za nepoštenega, ohrani. V zvezi s tem v bistvu meni, da izločitev nepoštenega elementa iz pogodbenega pogoja in ohranitev preostanka njegove vsebine, ki ni nepošten, ne pomenita spremembe ali nadomestitve vsebine pogodbe.

26 Predložitveno sodišče se nato sprašuje, ali je skladno z določbami Direktive 93/13 to, da se subsidiarno uporabi določba nacionalnega prava, zato da bi se omogočilo nadaljevanje postopka izvršbe na podlagi hipoteke, ki se je začel z uporabo pogoja o predčasni zapadlosti obveznosti iz kreditne pogodbe, katerega nepoštenost je ugotovilo nacionalno sodišče, ker se ta postopek šteje za ugodnejši za potrošnika kot redni postopek izvršbe.

27 V teh okoliščinah je Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da dopušča možnost, da nacionalno sodišče pri presoji nepoštenosti pogoja o predčasni zapadlosti obveznosti, vsebovanega v pogodbi o hipotekarnem posojilu, sklenjeni s potrošnikom, ki poleg drugih primerov zapadlosti zaradi neplačila več mesečnih obrokov določa zapadlost zaradi neplačila enega [samega] mesečnega obroka, ugotovi nepoštenost zgolj dela oziroma primera, ki se nanaša na neplačilo enega mesečnega obroka, in ohrani veljavnost dogovora o predčasni zapadlosti zaradi neplačila obrokov, ki je v pogoju prav tako splošno določena, ne glede na to, da se bo morala konkretna presoja veljavnosti ali nepoštenosti opraviti šele v trenutku izvrševanja možnosti [ugotoviti predčasno zapadlost posojila]?

2. Ali je v skladu z Direktivo 93/13 nacionalno sodišče pristojno, da – potem ko je ugotovljena nepoštenost pogoja o predčasni zapadlosti obveznosti iz pogodbe o posojilu ali kreditu, zavarovanem s hipoteko – presodi, da je subsidiarna uporaba določbe nacionalnega prava, čeprav pomeni uvedbo ali nadaljevanje postopka izvršbe proti potrošniku, zanj ugodnejša kot ustavitev navedenega posebnega postopka izvršbe na podlagi hipoteke, in upniku omogoči, da zahteva razdor pogodbe o posojilu oziroma kreditu ali izplačilo dolgovanih zneskov in poznejšo izvršitev obsodilne sodbe, brez prednosti, ki jih posebni postopek izvršbe na podlagi hipoteke priznava potrošniku?“

Zadeva C-179/17

28 Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez in Alfonso Antonio Lau Mendoza sta 22. junija 2005 z banko Bankia sklenila pogodbo o hipotekarnem kreditu v znesku 188.000 EUR za obdobje 37 let.

29 Pogoj 6a te pogodbe, naslovljen „Predčasen razdor s strani kreditne institucije“, določa:

„Ne glede na trajanje, določeno v tej pogodbi, lahko banka upnica odloči, da kredit zapade v plačilo, tako da se šteje, da je pogodba razdrta, celotni dolg pa predčasno zapadel, zlasti v primeru neplačila enega, več ali vseh zapadlih obrokov, določenih v pogoju[, ki se nanaša na odplačevanje].“

30 Potem ko dolžnika v postopku v glavni stvari nista plačala 36 mesečnih obrokov, je družba Bankia pri Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona (sodišče prve stopnje št. 1 v Barceloni, Španija) vložila predlog za izvršbo na podlagi hipoteke na stvari, s katero je bilo zavarovano izplačilo odobrenega kredita.

31 Predložitveno sodišče poudarja, da mora sodišče, ki odloča v posebnem postopku izvršbe na podlagi hipoteke in ugotovi, da ta postopek temelji na nepoštenem pogoju, ki med drugim določa, da obveznosti iz kreditne pogodbe predčasno zapadejo že v primeru neplačila enega mesečnega obroka, v skladu s sodno prakso Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) ta postopek nadaljevati, ne pa na podlagi člena 695(1) in (3) LEC izvršbo ustaviti. To naj bi bilo mogoče tako, da se tak pogoj nadomesti s pravilom iz člena 693(2) LEC v različici po podpisu pogodbe o hipotekarnem kreditu iz točke 28 te sodbe, ki dopušča, da obveznosti iz kreditne pogodbe predčasno zapadejo, če niso plačani vsaj trije mesečni obroki.

32 Predložitveno sodišče navaja, da iz te sodne prakse izhaja, da ustavitev izvršbe pomeni, da lahko banka po taki ustavitvi uporabi člen 1124 civilnega zakonika, ki omogoča vložitev tožbe za razdor pogodbe. Sodna odločba, izdana na podlagi te tožbe, naj bi bila predmet rednega postopka izvršbe, ki omogoča zaseg vseh dolžnikovih stvari, vključno s stanovanjem.

33 Predložitveno sodišče navaja tudi, da kadar je stvar, ki je pod hipoteko, dolžnikovo stanovanje, ima v skladu s stališčem Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) posebni postopek izvršbe na podlagi hipoteke za razliko od rednega postopka izvršbe več posebnosti, katerih namen je varstvo tega dolžnika. Med temi posebnostmi so med drugim možnost dolžnika, da doseže preklic zasega stvari, uporabo najnižje cene, pod katero se dolžnikovo stanovanje na dražbi ne sme prodati, in možnost dolžnika, da je razbremenjen dolga, če iztržek dražbe ne zadostuje za poplačilo celotne terjatve. Ob upoštevanju teh posebnosti naj bi Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) razsodilo, da je posebni postopek izvršbe na podlagi hipoteke za potrošnika ugodnejši kot redni postopek izvršbe, ki bi sledil ugotovitveni sodbi na podlagi člena 1124 civilnega zakonika.

34 Predložitveno sodišče pa vseeno dvomi o združljivosti sodne prakse Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) s členoma 6 in 7 Direktive 93/13.

35 Po eni strani dvomi, da je postopek hipotekarne izvršbe ugodnejši od sodnega razdora pogodbe o hipotekarnem kreditu na podlagi člena 1124 civilnega zakonika, ki mu sledi redni postopek izvršbe. V zvezi s tem opozarja, da bi potrošnik v rednem postopku izvršbe v praksi lahko pridobil čas in se začasno izognil temu, da mora izprazniti stanovanje. Poleg tega naj bi iz analize sodne prakse Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) in besedila člena 1124 civilnega zakonika izhajalo, da je v primeru hipotekarnih kreditov, namenjenih nakupu stanovanja, relativno verjetno, da bo ugotovitvena tožba na podlagi člena 1124 civilnega zakonika zavržena, ker se ta člen ne uporablja za kreditne pogodbe. Tudi če bi bila uporaba člena 1124 civilnega zakonika za kreditne pogodbe mogoča, predložitveno sodišče navaja, da zavrnitev tožbe za razdor pogodbe ne bi bila izključena, če bi sodišče presodilo, da je upravičeno dolžniku odobriti rok, kot to izrecno dovoljuje ta člen.

36 Po drugi strani bi bila subsidiarna uporaba člena 693(2) LEC v različici, ki je veljala po podpisu pogodbe o hipotekarnem kreditu, namesto pogodbenega pogoja, ki bi bil ugotovljen za nepoštenega, po mnenju predložitvenega sodišča problematična z dveh vidikov.

37 Na prvem mestu je v skladu s sodno prakso Sodišča, zlasti njegovo sodbo z dne 21. januarja 2015, Unicaja Banco in Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 in C-487/13, EU:C:2015:21), možnost nacionalnega sodišča, da nepošteni pogoj nadomesti s subsidiarno določbo nacionalnega prava, omejena „na primere, v katerih bi moralo sodišče zaradi ugotovitve neveljavnosti nepoštenega pogoja ugotoviti ničnost pogodbe v celoti, zaradi česar bi bil potrošnik izpostavljen takim posledicam, da bi te zanj pomenile kazen“.

38 Na drugem mestu naj bi bil – tudi če bi se štelo, da je subsidiarna uporaba člena 693(2) LEC v različici, ki je veljala po podpisu pogodbe o hipotekarnem kreditu, mogoča *in abstracto* – obstoj dogovora med strankama temeljni pogoj, ki ga ta določba določa za to, da se uporabi. V obravnavani zadevi naj bi tak dogovor sicer izhajal iz sklenitve pogodbe o hipotekarnem kreditu, vendar naj bi ravno ta dogovor veljal za nepošten in se ugotovil za ničen.

39 Iz vseh teh razlogov, ki se nanašajo na pravna vprašaja, ki so lahko pomembna v okviru odgovora na predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) v zadevi C-70/17, je predložitveno sodišče menilo, da je primerno in potrebno, da pri Sodišču vloži nov predlog za sprejetje predhodne odločbe, da bi se ta lahko po potrebi združil s predlogom, ki je bil pred tem vložen v zadevi C-70/17.

40 V teh okoliščinah je Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona (sodišče prve stopnje št. 1 v Barceloni) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali je v nasprotju s členoma 6 in 7 Direktive 93/13 sodna praksa (sodba Tribunal Supremo [(vrhovno sodišče)] z dne 18. februarja 2016), v skladu s katero se kljub nepoštenosti pogoja o predčasni zapadlosti in čeprav gre za pogoj, ki je podlaga za predlog za izvršbo, izvršba na podlagi hipoteke ne sme ustaviti, ker je njeno nadaljevanje ugodnejše za potrošnika, saj ta v primeru izvršbe sodbe, izdane v ugotovitvenem postopku na podlagi člena 1124 civilnega zakonika, ne bi mogel imeti procesnih privilegijev, ki veljajo v zvezi z izvršbo na podlagi hipoteke, pri čemer se v tej sodni praksi ne upošteva, da se v skladu z ustaljeno in poenoteno sodno prakso Tribunal Supremo [(vrhovno sodišče)] ta člen 1124 civilnega zakonika (ki velja za pogodbe, iz katerih izhajajo dvostranske obveznosti) ne uporablja za posojilno pogodbo, ker je ta realna in enostranska pogodba, za katero so pogoji izpolnjeni šele s plačilom denarja in ki zato ustvarja obveznosti le za posojilojemalca, ne pa za posojilodajalca (upnika), zaradi česar bi lahko bila potrošniku, če bi se v ugotovitvenem postopku sledilo tej sodni praksi Tribunal Supremo [(vrhovno sodišče)], izdana odločba o zavrnitvi zahtevka za razdor in odškodnino, poleg tega pa ne bi bilo več mogoče trditi, da je nadaljevanje izvršbe na podlagi hipoteke za navedenega potrošnika ugodnejše?

2. Če se dopusti uporaba člena 1124 civilnega zakonika za posojilne pogodbe ali vsekakor za kreditne pogodbe, ali je s členoma 6 in 7 Direktive 93/13 v nasprotju sodna praksa, kot je opisana, v skladu s katero se za presojo, ali je za potrošnika ugodnejše nadaljevanje izvršbe na podlagi hipoteke ali pa je bolj škodljiva izvedba ugotovitvenega postopka na podlagi člena 1124 civilnega zakonika, ne upošteva, da se lahko v navedenem postopku zavrneta razdor pogodbe in odškodninski zahtevek, če sodišče uporabi določbo iz tega člena 1124 civilnega zakonika, ki določa, da ‚[s]odišče ugodi predlagani razvezi pogodbe, razen če so podani utemeljeni razlogi za določitev roka za izpolnitev obveznosti‘, pri čemer je treba upoštevati, da je ravno v okviru dolgoročnih (20 ali 30 let) hipotekarnih posojil in kreditov za nakup stanovanja precej verjetno, da bodo sodišča uporabila ta zavrnilni razlog, zlasti kadar dejanska neizpolnitev obveznosti plačila ni bila zelo resna?

3. Če se ugotovi, da je za potrošnika ugodnejše nadaljevati izvršbo na podlagi hipoteke z učinki predčasne zapadlosti, ali je s členoma 6 in 7 Direktive 93/13 v nasprotju sodna praksa, kot je opisana, v skladu s katero se subsidiarno uporablja zakonska določba (člen 693(2) [LEC]), čeprav se lahko pogodba ohrani v veljavi brez pogoja o predčasni zapadlosti, in ki navedenemu členu 693(2) [LEC] daje učinke, čeprav ne obstaja temeljni pogoj zanj, in sicer da v pogodbi obstaja veljaven in učinkovit dogovor o predčasni zapadlosti, ki je bil ugotovljen za nepoštenega, ničnega in brez učinkov?“

Združitev zadev C-70/17 in C-179/17

41 Glede na povezanost zadev C-70/17 in C-179/17 ju je treba v skladu s členom 54 Poslovnika Sodišča združiti za namene izdaje te sodbe.

Vprašanja za predhodno odločanje

Dopustnost predloga za sprejetje predhodne odločbe v zadevi C-179/17

42 Španska vlada izpodbija dopustnost predloga za sprejetje predhodne odločbe v zadevi C-179/17, ker naj bi bil njegov namen dopolniti pravni okvir, ki ga je navedlo Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) v okviru zadeve C-70/17, da bi se Sodišču omogočilo razpolaganje z vsemi elementi, upoštevnimi za odgovor na vprašanja za predhodno odločanje, zastavljena v tej zadevi. Vendar naj bi bil namen predloga za sprejetje predhodne odločbe pridobiti razlago prava Unije, ne pa popravljati vsebino vprašanj za predhodno odločanje, zastavljenih v okviru drugih zadev, o katerih Sodišče še ni odločilo. Poleg tega španska vlada trdi, da se vprašanja predložitvenega sodišča nanašajo samo na razlago pravil nacionalnega prava.

43 Kot je navedel generalni pravobranilec v točki 43 sklepnih predlogov, je treba opozoriti, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso v okviru sodelovanja med Sodiščem in nacionalnimi sodišči, določenega v členu 267 PDEU, le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu in ki mora prevzeti odgovornost za sodno odločitev, ki jo bo sprejelo, pristojno, da ob upoštevanju posebnosti zadeve presodi potrebo po izdaji predhodne odločbe, da bi lahko izdalo sodbo, in tudi upoštevnost vprašanj, ki jih predloži Sodišču (sodbi z dne 29. novembra 1978, Redmond, 83/78, EU:C:1978:214, točka 25, in z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, točka 76 in navedena sodna praksa).

44 Zato mora Sodišče, kadar se postavljeno vprašanje nanaša na razlago prava Unije, načeloma odločiti. Obravnavo vprašanja za predhodno odločanje, ki ga postavi nacionalno sodišče, je mogoče zavrniti le, če razlaga prava Unije, ki jo zahteva nacionalno sodišče, očitno nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, če gre za hipotetičen primer ali če Sodišče nima na voljo potrebnih dejanskih ali pravnih elementov, da bi lahko koristno odgovorilo na postavljena vprašanja (sodbi z dne 16. junija 2015, Gauweiler in drugi, C-62/14, EU:C:2015:400, točka 25, in z dne 20. decembra 2017, Global Starnet, C-322/16, EU:C:2017:985, točka 17).

45 V obravnavani zadevi se predlog za sprejetje predhodne odločbe nanaša na razlago členov 6 in 7 Direktive 93/13. Dalje, dejanski in pravni okvir je v predložitveni odločbi dovolj ustrezno predstavljen, da omogoča določitev obsega zastavljenih vprašanj. Poleg tega ni očitno, da zaprošena razlaga nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari ali da je problem hipotetičen.

46 Nazadnje, glede na sodno prakso, navedeno v točki 44 te sodbe, vprašanje, ali predložitveno sodišče želi dopolniti pravni okvir predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) v zadevi C-70/17, ni upoštevno za presojo dopustnosti predloga za sprejetje predhodne odločbe v zadevo C-179/17.

47 Iz tega sledi, da je predlog za sprejetje predhodne odločbe v zadevi C-179/17 dopusten.

Vsebinska presoja

48 Predložitveni sodišči z vprašanji v zadevah C-70/17 in C-179/17, ki jih je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašujeta, ali je treba člena 6 in 7 Direktive 93/13 po eni strani razlagati tako, da kadar je razsojeno, da je pogoj o predčasni zapadlosti obveznosti iz pogodbe o hipotekarnem kreditu nepošten, se del tega pogoja lahko z odpravo elementov, zaradi katerih je nepošten, ohrani, in po drugi strani tako, da se v nasprotnem primeru postopek izvršbe na podlagi hipoteke, ki se začne ob uporabi tega pogoja, lahko vseeno nadaljuje tako, da se subsidiarno uporabi pravilo nacionalnega prava, kadar bi bila nemožnost uporabiti ta postopek lahko v nasprotju z interesi potrošnika.

49 V skladu z ustaljeno sodno prakso sistem varstva, ki je vzpostavljen z Direktivo 93/13, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti, zaradi česar pristopi k pogojem, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik in na vsebino katerih ne more vplivati (glej zlasti sodbo z dne 3. junija 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, točka 27 in navedena sodna praksa).

50 Glede takega podrejenega položaja Direktiva 93/13 državam članicam nalaga, naj določijo mehanizem, s katerim zagotovijo, da se lahko vsak pogodbeni pogoj, ki ni posamično dogovorjen, preizkusi, zato da se lahko ugotovi njegova morebitna nepoštenost. V tem okviru mora nacionalno sodišče na podlagi meril, vsebovanih v členu 3(1) in členu 5 Direktive 93/13, ugotoviti, ali tak pogoj ob upoštevanju okoliščin obravnavanega primera ustreza zahtevam dobre vere, uravnoteženosti in preglednosti, ki jih določa ta direktiva (glej v tem smislu sodbi z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, točke od 42 do 48, in z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točka 40).

51 V obravnavanih zadevah je iz ugotovitev predložitvenih sodišč razvidno, da sta pogodbena pogoja iz postopkov v glavni stvari sicer temeljila na členu 693(2) LEC v različici, ki je veljala ob podpisu pogodb o hipotekarnih kreditih iz postopkov v glavni stvari, katerih del sta bila ta pogoja, vendar ju je treba šteti za nepoštena, ker določata, da lahko finančna institucija odloči, da obveznosti iz pogodbe predčasno zapadejo, in zahteva vračilo kredita, če dolžnik ne plača enega mesečnega obroka.

52 V teh okoliščinah je treba najprej spomniti, da se morajo predložitvena sodišča v skladu s členom 6(1) Direktive 93/13 vzdržati uporabe nepoštenih pogojev, zato da ti ne bi imeli zavezujočih učinkov za potrošnika, razen če ta temu nasprotuje (glej v tem smislu sodbi z dne 4. junija 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, točka 35, in z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, točka 65).

53 Dalje, v skladu s sodno prakso Sodišča je treba člen 6(1) Direktive 93/13, kadar nacionalno sodišče ugotovi ničnost nepoštenega pogoja v pogodbi, sklenjeni med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, razlagati tako, da nasprotuje nacionalnemu pravnemu pravilu, ki nacionalnemu sodišču dovoljuje, da to pogodbo prilagodi tako, da spremeni vsebino tega pogoja (sodbi z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, točka 73, in z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točka 77).

54 Če bi nacionalno sodišče smelo spremeniti vsebino nepoštenih pogojev v taki pogodbi, bi tako taka pristojnost lahko ogrozila uresničitev dolgoročnega cilja iz člena 7 Direktive 93/13. Ta pristojnost bi namreč prispevala k temu, da bi se za prodajalce ali ponudnike odvračilni učinek odpravil le s preprosto neuporabo takih nepoštenih pogojev za potrošnika, ker bi ti prodajalci ali ponudniki še naprej skušali uporabljati te pogoje, saj bi vedeli, da lahko nacionalno sodišče, če ugotovi njihovo neveljavnost, pogodbo vseeno dopolni v potrebnem obsegu tako, da se zagotovi interes navedenih prodajalcev ali ponudnikov (sodbi z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, točka 69, in z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točka 79).

55 V obravnavani zadevi bi se z odpravo razloga za zapadlost obveznosti, zaradi katerega sta pogoja iz postopkov v glavni stvari nepoštena, nazadnje spremenila vsebina teh pogojev, ki bi vplivala na njuno bistvo. Delna ohranitev navedenih pogojev zato ni mogoča brez neposrednega poseganja v odvračilni učinek, na katerega je opozorjeno v prejšnji točki te sodbe.

56 Vendar je Sodišče že razsodilo, da iz sodne prakse, navedene v točkah 53 in 54 te sodbe, ne izhaja, da v položaju, v katerem se pogodba, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ne more ohraniti po odpravi nepoštenega pogoja, člen 6(1) Direktive 93/13 nasprotuje temu, da – v položajih, v katerih ugotovitev ničnosti nepoštenega pogoja nacionalno sodišče zavezuje k temu, da

ugotovi ničnost celotne pogodbe in tako potrošnika izpostavi posebej škodljivim posledicam, tako da bi bil ta zaradi tega kaznovan – nacionalno sodišče ob uporabi načel pogodbenega prava odpravi nepošteni pogoj in ga nadomesti s subsidiarno določbo nacionalnega prava (glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točke 80, 83 in 84).

57 V zvezi s tem je Sodišče razsodilo, da je glede na cilj Direktive 93/13 taka nadomestitev povsem utemeljena. Je namreč v skladu s ciljem člena 6(1) Direktive 93/13, saj je namen te določbe, da se formalno ravnotežje med pravicami in obveznostmi sopogodbenikov, določeno s pogodbo, zamenja z dejanskim ravnotežjem, tako da se med sopogodbeniki spet vzpostavi enakost, ne pa, da se razveljavijo vse pogodbe, ki vsebujejo nepoštene pogoje (glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točki 81 in 82).

58 Če v okoliščinah, kakršne so opisane v točki 56 te sodbe, nepoštenega pogoja ne bi bilo dovoljeno nadomestiti s subsidiarno določbo nacionalnega prava in bi moralo sodišče ugotoviti ničnost celotne pogodbe, bi to za potrošnika lahko pomenilo posebej škodljive posledice, tako da bi bil lahko ogrožen odvračalni učinek ugotovitve ničnosti pogodbe. Kar zadeva kreditno pogodbo, bi bila posledica take ničnosti načeloma takojšnja izterljivost preostanka dolgovanega zneska posojila, višina katerega bi lahko presegla finančno zmožnost potrošnika, tako da bi bil kaznovan slednji, in ne posojilodajalec, ki zato ne bi bil odvrnjen od vključitve takih pogojev v pogodbe, ki jih ponuja (glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točki 83 in 84).

59 Iz enakih razlogov je treba ugotoviti, da v položaju, v katerem pogodba o hipotekarnem kreditu, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, po odpravi nepoštenega pogoja, katerega besedilo temelji na zakonski določbi, ki se uporabi, če se pogodbeni stranki tako dogovorita, ne more več obstajati, člena 6(1) Direktive 93/13 ni mogoče razlagati tako, da nasprotuje temu, da nacionalno sodišče za izognitev ničnosti te pogodbe ta pogoj nadomesti z novim besedilom te referenčne zakonske določbe, ki je bilo sprejeto po sklenitvi pogodbe, če bi zaradi ugotovitve ničnosti pogodbe za potrošnika obstajala nevarnost posebej škodljivih posledic.

60 V obravnavanih primerih se pogodbi v postopkih v glavni stvari nanašata na odobritev kreditov s strani banke in na ustanovitev zavarovanja s hipoteko v zvezi s tema kreditoma. Pogoja v postopkih v glavni stvari temeljita na besedilu člena 693(2) LEC v različici, ki je veljala ob podpisu teh pogodb, ter v bistvu zadevnima bankama omogočata, da odločita, da kredit zapade v plačilo, in da v primeru neplačila katerega koli mesečnega obroka zahtevata plačilo celotnega še dolgovanega zneska. Predložitveno sodišče mora v skladu s pravili notranjega prava in po objektivnem pristopu preveriti (glej v tem smislu sodbo z dne 15. marca 2012, Pereničová in Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, točka 32), ali bi odprava teh pogojev pomenila, da se pogodbi o hipotekarnih kreditih ne bi več mogli ohraniti.

61 V takem primeru bosta morali predložitveni sodišči preveriti, ali bi za zadevne potrošnike zaradi ugotovitve ničnosti pogodb o hipotekarnih kreditih iz postopkov v glavni stvari obstajala nevarnost posebej škodljivih posledic. V zvezi s tem je iz predložitvenih določb razvidno, da bi taka ugotovitev ničnosti lahko vplivala med drugim na postopkovna pravila nacionalnega prava, v skladu s katerimi lahko banke pred sodiščem dosežejo vračilo celotnega zneska kredita, ki ga potrošniki še dolgujejo. Tako je treba v primeru ugotovitve ničnosti pogodb o hipotekarnih kreditih iz postopkov v glavni stvari poplačilo terjatev bank izvesti po rednem postopku izvršbe, medtem ko se, če se te pogodbe ohranijo tako, da se nepošteni pogoj nadomesti z novim besedilom člena 693(2) LEC, ki omogoča predčasno zapadlost obveznosti iz teh pogodb, kadar je dolžnik v zamudi s plačilom vsaj treh mesečnih obrokov, uporabi posebni postopek izvršbe na podlagi hipoteke. Ta postopka se razlikujeta zlasti v tem, da je za poseben postopek izvršbe na podlagi hipoteke, ki se opravi na običajnem prebivališču, značilno to, da ima dolžnik možnost, da do dneva dražbe premoženje pod hipoteko razbremeni tako, da nakaže dolgovane zneske, to, da lahko doseže delno znižanje dolga, in to, da obstaja jamstvo, da premoženje pod hipoteko ne bo prodano po ceni, ki je nižja od 75 % njegove ocenjene vrednosti.

62 Tako je poslabšanje procesnega položaja zadevnih potrošnikov zaradi uporabe rednega postopka izvršbe namesto posebnega postopka izvršbe na podlagi hipoteke upoštevno v okviru presoje posledic ugotovitve ničnosti zadevnih pogodb in bi v skladu s tem, kar je bilo ugotovljeno v točki 59 te sodbe, zato lahko utemeljevalo – če zaradi tega poslabšanja za navedene potrošnike lahko nastanejo posebej škodljive posledice – da predložitveni sodišči nepoštena pogoja nadomestita s členom 693(2) LEC v različici po podpisu pogodb iz postopkov v glavni stvari. Ker pa značilnosti navedenih postopkov izvršbe izhajajo izključno iz nacionalnega prava, sta le predložitveni sodišči pristojni, da opravita v zvezi s tem potrebna preverjanja in primerjave.

63 Če pa bi ti sodišči morali ugotoviti, da se zadevni pogodbi o hipotekarnih kreditih lahko ohranita brez nepoštenih pogojev iz postopkov v glavni stvari, bi se morali v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 56 te sodbe, vzdržati uporabe teh pogojev, razen če bi potrošnik temu nasprotoval, zlasti če bi ta potrošnik menil, da je izvršba na podlagi hipoteke, opravljena na podlagi takega pogoja, zanj ugodnejša kot redni postopek izvršbe. Ta pogodba mora namreč načeloma še naprej obstajati brez kakršne koli druge spremembe, kot je ta, ki izhaja iz odprave nepoštenih pogojev, če je v skladu s pravili nacionalnega prava taka kontinuiteta pogodbe pravno mogoča (glej v tem smislu sodbo z dne 26. januarja 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, točka 71).

64 Glede na navedene preudarke je treba na vprašanja, zastavljena v zadevah C-70/17 in C-179/17, odgovoriti tako, da je treba člena 6 in 7 Direktive 93/13 razlagati tako, da po eni strani nasprotujeta temu, da se pogoj o predčasni zapadlosti obveznosti iz pogodbe o hipotekarnem kreditu, ki je bil ugotovljen za nepoštenega, z odpravo elementov, zaradi katerih je nepošten, delno ohrani, če bi se zaradi take odprave spremenila vsebina tega pogoja, ki bi vplivala na njegovo bistvo, in da po drugi strani ta člena ne nasprotujeta temu, da nacionalno sodišče popravi ničnost takega nepoštenega pogoja s tem, da ga nadomesti z novim besedilom zakonske določbe, ki je bila podlaga za ta pogoj, ki se uporablja v primeru dogovora med sopogodbenicama, če zadevna pogodba o hipotekarnem kreditu v primeru odprave navedenega nepoštenega pogoja ne bi mogla obstajati in če zaradi ugotovitve ničnosti celotne pogodbe za potrošnika lahko nastanejo posebej škodljive posledice.

Stroški

65 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenima sodiščema, ti odločita o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člena 6 in 7 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da po eni strani nasprotujeta temu, da se pogoj o predčasni zapadlosti obveznosti iz pogodbe o hipotekarnem kreditu, ki je bil ugotovljen za nepoštenega, z odpravo elementov, zaradi katerih je nepošten, delno ohrani, če bi se zaradi take odprave spremenila vsebina tega pogoja, ki bi vplivala na njegovo bistvo, in da po drugi strani ta člena ne nasprotujeta temu, da nacionalno sodišče popravi ničnost takega nepoštenega pogoja s tem, da ga nadomesti z novim besedilom zakonske določbe, ki je bila podlaga za ta pogoj, ki se uporablja v primeru dogovora med sopogodbenicama, če zadevna pogodba o hipotekarnem kreditu v primeru odprave navedenega nepoštenega pogoja ne bi mogla obstajati in če zaradi ugotovitve ničnosti celotne pogodbe za potrošnika lahko nastanejo posebej škodljive posledice.

Podpisi